

ПАЛІТЫЧНАЯ СФЕРА

**Пратэстная актыўнасць ў Беларусі ў 2014 годзе
(вулічныя акцыі, выбарчыя пікеты, сацыяльныя канфлікты)**

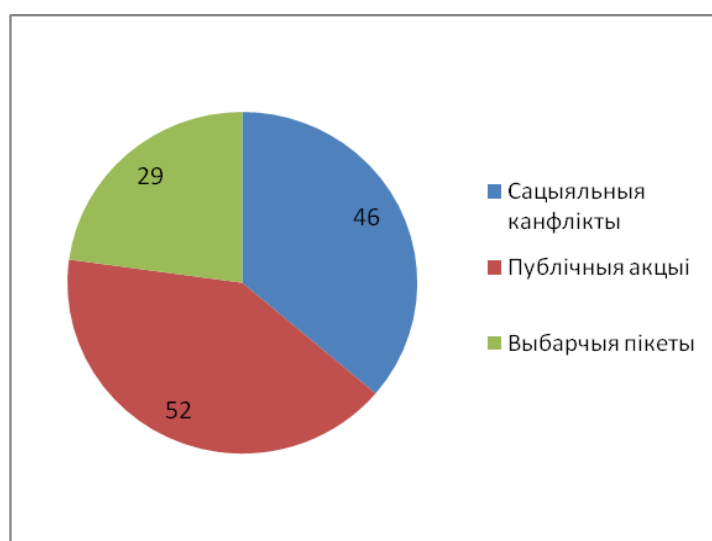
**Таццяна Чыжова, даследчык Інстытута “Палітычная сфера”
(даследаванне праведзена ў студзені-снежні 2014 г.)**

Цікаваць да пратэстнай актыўнасці ў Беларусі ўсё больш вырастае ў сувязі з выбарамі прэзідэнта ў 2015 годзе на фоне украінскіх падзей, якія ўскалыхнулі ўвесь рэгіён і за апошні год падзялілі грамадзян Беларусі на староннікаў і праціўнікаў “майдану”.

У 2012 годзе ва Украіне налічана 3636 акцый пратэсту – або 80,8 на 1 млн насельніцтва, у 2013, у якім пачаліся падзеі на Майдане, - ужо 4822 (з іх 1394 адбылося пачынаючы з 20 лістапада – дата пачатку Еўрамайдана), адпаведна – 107,16 на 1 млн (Цэнтр даслідженя суспільства, 2014).

У 2013 годзе ў Беларусі ў межах дадзенага маніторынгу было налічана 103 акцыі (або 10,91 на 1 млн) (Чыжова, 2014), у выбарчым **2014**, насуперак мінулагаднім прагнозам на пачатку года, іх колькасць хаця і вырасла, але не надта моцна – **127 акцый за год**, або 13,45 на 1 млн (асабліва калі ўлічыць, што 29 акцый – гэта выбарчыя пікеты апазіцыі, на якіх легальным чынам праводзілася палітычная агітацыя і выказваўся пратэст з той ці іншай нагоды).

Такім чынам, розніца пратэстнай актыўнасці ў Беларусі з “перадмайданнай” Украінай складае не менш за 8 разоў. Прычым такое адрозненне выклікана не толькі палітычнымі і прававымі ўмовамі, але і сацыяльна-эканамічным становішчам: у 2012 г. 43% акцый пратэсту ва Украіне мелі сацыяльны характар, а ў 2013 56% (да пачатку Еўрамайдана).

Колькасць пратэстных акцый ў Беларусі ў 2014 годзе (усяго – 127)

Метады

У цэнтры ўвагі даследавання знаходзяцца пратэстныя ініцыятывы, што трапілі пад увагу беларускіх СМІ цягам 2014 года. Пры гэтым, улічваючы спецыфіку пратэстаў, што зыходзілі ад палітычных актараў (апазіцыйных партый, незалежных грамадскіх арганізацый ды ініцыятыў, якія ў той ці іншай ступені пазіцыянуюць сябе як праціўнікі дзейснай улады) і іх адрозненне ад іншых формаў пратэсту – “нізавой” барацьбы сацыяльных груп за свае інтарэсы – у гэтым годзе было вырашана падзяліць усе формы пратэстнай актыўнасці на тры групы:

Публічныя (палітычныя) акцыі

Акцыі, якія носяць публічны характар – фактычна гэта азначае, што акцыя мусіць не толькі несці выразны пратэстны мэсдж, але і быць вулічнай, праводзіцца ў нейкім месцы канцэнтрацыі людзей (населеным пункце). Больш падрабязна гл. дадатак.

Выбарчыя пікеты

Дазволеныя уладамі акцыі па зборы подпісаў для вылучэння кандыдатаў альбо для агітацыі за зарэгістраваных кандыдатаў падчас выбараў у мясцовыя Саветы. Улічваючы тое, што дазвол на правядзенне палітычнай акцыі атрымаць маларэальна, актывісты апазіцыйных партый і рухаў выкарыстоўвалі выбарчыя пікеты для дэкларацыі сваіх палітычных поглядаў. Такім чынам, у межах даследавання фіксаваліся пікеты, што праводзілі палітычныя суб’екты ад апазіцыйных сіл (як правіла, тэматыка такіх пікетаў не была звязана выключна з пытаннямі мясцовай палітыкі і агітацыі за кандыдата і насіла пратэстны характар).

Сацыяльныя пратэсты

У дадзеным выпадку фіксавалася наяўнасць канфлікту інтарэсаў і публічная заява аднаго з бакоў аб намеры адстойваць свой інтарэс шляхам калектыўнай барацьбы. Больш падрабязна гл. дадатак.

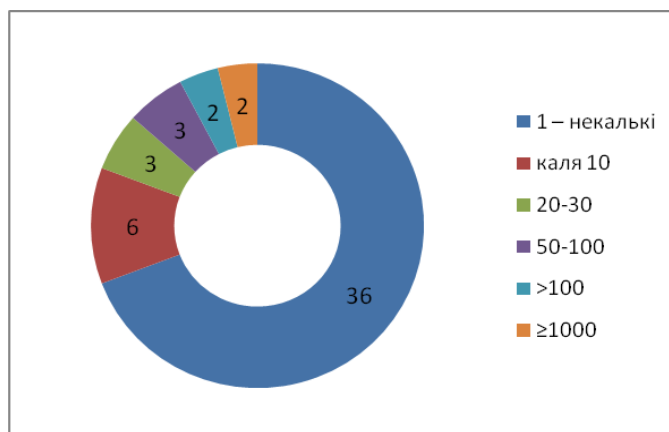
Мэта маніторынгу – ацаніць наяўны стан і патэнцыял сацыяльнай пратэстнай актыўнасці ў Беларусі, вызначыць тэндэнцыі яе развіцця ва ўмовах беларускай палітычнай сітуацыі.

Аналіз публічных (палітычных) акцый, выбарчых пікетаў

1. Колькасць публічных акцый і іх удзельнікаў

З улікам выбарчых пікетаў агульная колькасць акцый публічнага кшталту за 2013 год складае 81 (у невыбарчым 2013-м было налічана 64).

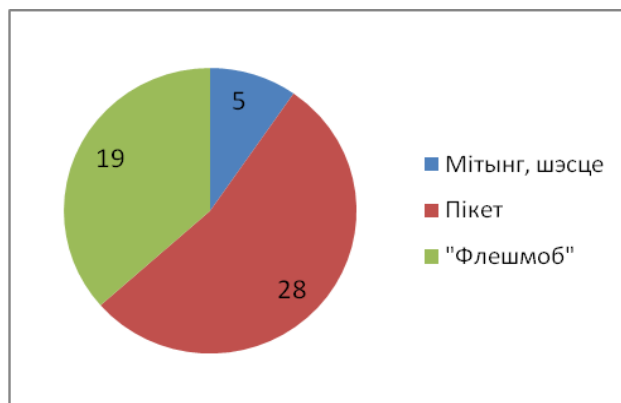
Без уліку выбарчых пікетаў цягам 2014 года зафіксавана 52 акцыі, што насілі публічны характар і неслі палітычны месэдж або праводзілася палітычнымі суб'ектамі (прадстаўнікамі партый, незаржаўных арганізацый). У такіх публічных акцыях прымала ўдзел ад 1 да 1000 – 3000 (па розных падліках) удзельнікаў. Як можна заўважыць з табліцы 1, большасць акцый – гэта адзіночныя пікеты, альбо іншыя мерапрыемствы з вельмі малой колькасцю людзей.

Масавасць публічных акцый

2. Тыпы публічных акцый

З 52 акцый (без уліку выбарчых пікетаў) толькі 7 былі праведзеныя з дазволу ўладаў (з іх – 4 акцыі тыпа “М” і 3 пікеты). 45 адбываліся без такога дазволу. Цягам года заўлялася вялікая колькасці мітынгаў і пікетаў, але, як бачна, дазвол быў дадзены на правядзенне ўсяго 7 акцый, прычым 6 з іх былі звязаныя выключна з каляндарнымі датамі, днямі памяці і г.д. (Дзень Волі, Чарнобыльскі Шлях, Дзень абароны правоў дзяцей, Дзяды і яшчэ адзін дзень памяці ахвяраў сталінізму, Дзень правоў чалавека).

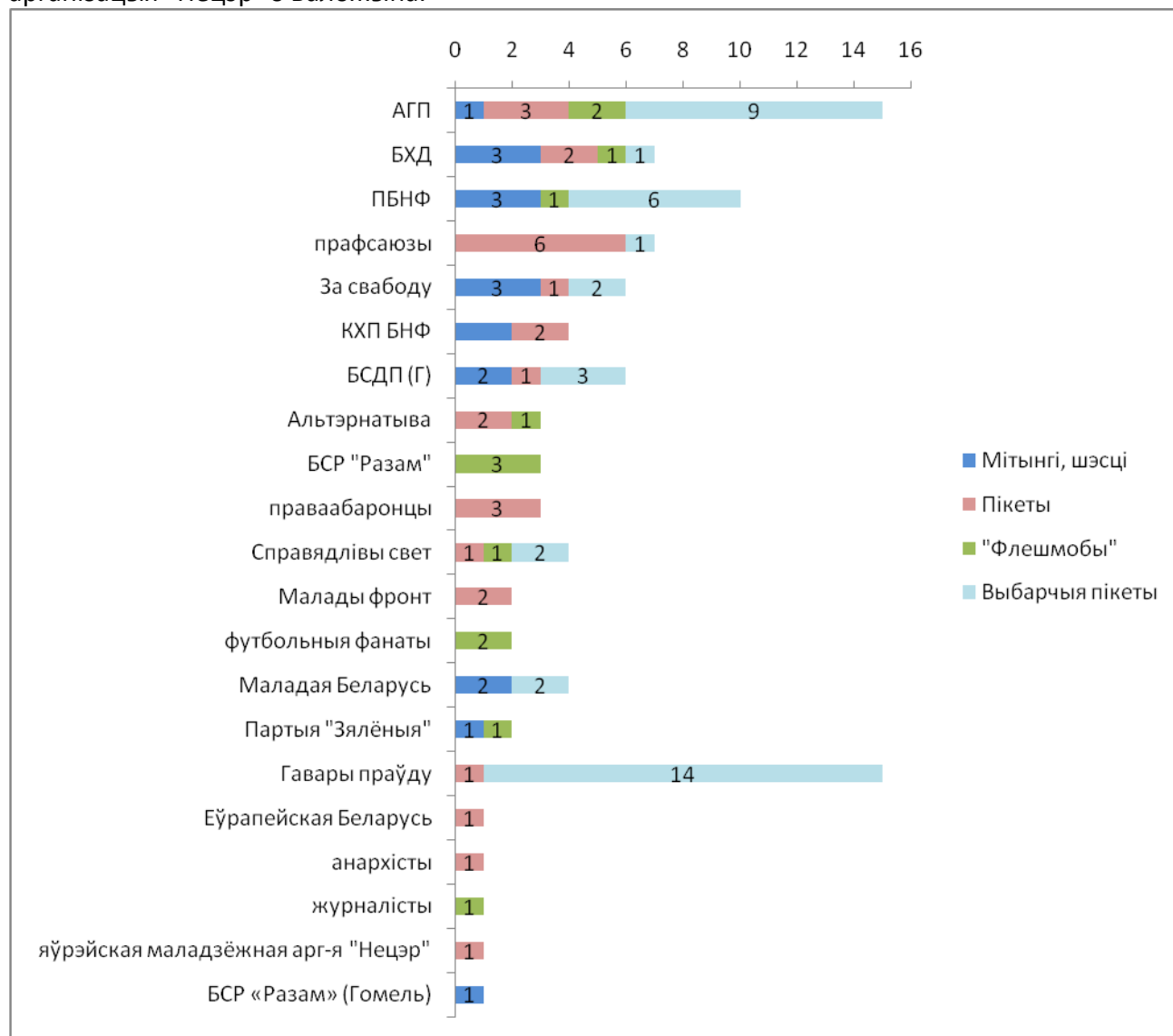
Тыпы акцый

Для параўнання: у 2013 г. адбылося 8 масавых акцый (“М”), 18 пікетаў, 26 – “флэшмобаў”.

3. Калектыўныя суб'екты

Лідарамі сярод палітычных партый, грамадскіх арганізацый па арганізацыі пратэстных вулічных мерапрыемствах у гэтым годзе сталі АГП (Аб'яднаная грамадзянская партыя), БХД (аргкамітэт па стварэнні партыі Беларускае хрысціянскае дэмакратыя) незалежныя прафсаюзы (па 6 акцый), але калі таксама ўлічваць колькасць выбарчых пікетаў, то тут да спісу лідараў дадаецца кампанія "Гавары праўду", якая ў выбарчы год накіравала актыў найперш на правядзенне агітацыйных мерапрыемстваў (тут яны першыя – усяго было налічана 14 мерапрыемстваў). Такім чынам, з улікам выбарчых пікетаў першымі становяцца: АГП – 15 акцый, Гавары праўду – 15 акцый, ад іх адстае ПБНФ (партыя БНФ)– 10 акцый.

Варта адзначыць таксама новых суб'ектаў, што ў першыню заявілі пра сябе ў гэтым годзе: найперш гэта футбольныя фанаты, што разам з украінскімі балельшчыкамі зладзілі на стадыёне самы масавы ў гісторыі Беларусі палітычны "флешмоб" – у падтрымку новых украінскіх улад, супраць расійскага кіраўніцтва; гэта таксама БСГ "Разам" (аргамітэт па стварэнні Беларускага сацыялістычнага руха "Разам") з Гомеля, які падчас афіцыйных мерапрыемстваў (9 мая і 7 лістапада) праводзіў свае адасобленыя шэсці і міні-пікеты, выступаючы ў тым ліку супраць дзеянняў украінскіх уладаў на поўдні і ўсходзе Украіны. Зусім невядомай дагэтуль шырокай публіцы таксама з'яўляецца яўрэйская маладзёжная арганізацыя "Нецэр" з Валожына.

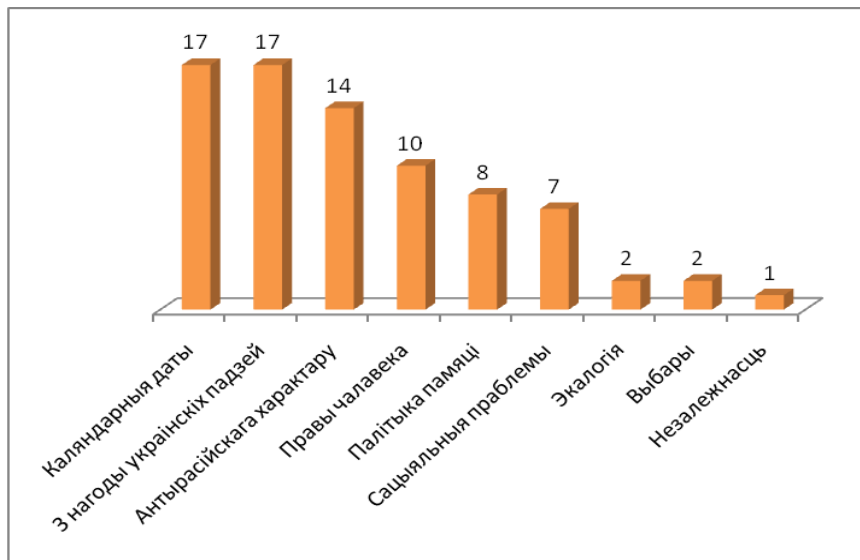

Калектыўныя суб'екты – арганізатары акцый

3. Нагоды і мэты публічных акцый і выбарчых пікетаў

3.1. Публічныя акцыі

З 52 мерапрыемстваў 17 было прымеркаваны да пэўных календарных дат (Дзень Волі, Чарнобыль, Дзень Перамогі, Дзень Незалежнасці, 100 год Першай сусветнай, Дзяды, Слуцкі збройны чын, паўстанне 1863 года, Дзень Дэкларацыі правоў чалавека і інш.) – трохі болей за 1/3 ад усіх.

Заяўленыя арганізатарамі нагоды акцый

Украінскія падзеі прыўнеслі новую павестку ў публічныя акцыі, у выніку чаго 17 з 52 было тым ці іншым чынам звязана з тэмамі Майдану, Антымайдану, Крыму і вайны ва Украіне (13 насілі умоўна “замайданны” характар альбо - праукраінскі, 4 – умоўна можна назваць “антымайданнымі”, адна з іх – флешмоб з радчай сцяжкоў – мела выразна прарасійскі характар).

3.2. Выбарчыя пікеты

Абсалютная большасць з 29 выбарчых пікетаў выкарыстоўвалася для данясення лозунгаў, не звязаных наўпрост з агітацыяй за таго ці іншага кандыдата. Сярод неагітацыйных лозунгаў падчас перад выбарчай агітацыі праз пікеты можна вылучыць наступныя:

Альтэрнатыўныя тэматыкі выбарчых пікетаў

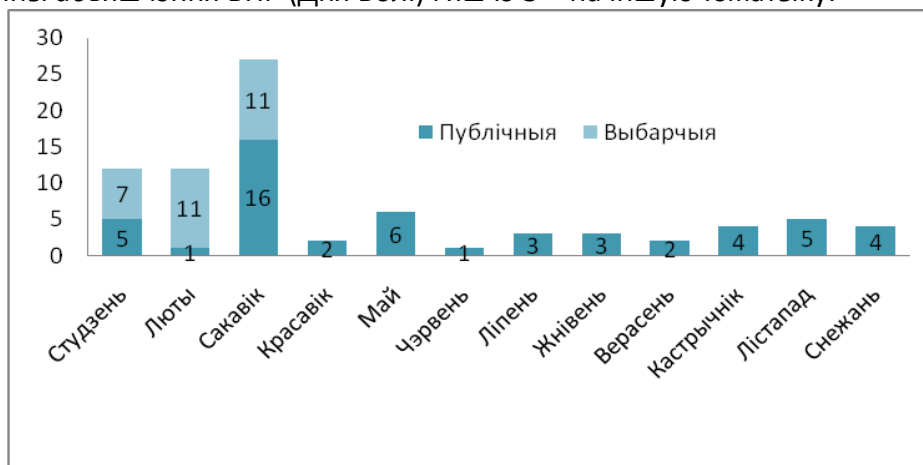
4. Лакалізацыя акцый і выбарчых пікетаў

У 2014 годзе, як і ў мінулым, зноў большасць акцый адбылася ў Мінску: 20, а з улікам выбарчых пікетаў – 30. Другое месца за Брэстам (8 і 13 адпаведна). 3 абласных цэнтраў у “аўтсайдэрах” па-ранейшаму застаецца Гродна. Асобныя гарады раённага значэння – па адным-два мерапрыемстве за год. У ў Мінску, і ў іншых гарадах большасць акцый праводзілася бліжэй да цэнтра горада.

Горад	Акцый	Выбарчых пікетаў
Мінск	20	11
Брэст	8	5
Віцебск	7	1
Гомель	5	3
Гродна		1
Магілёў	2	2
Барысаў	2	
Баранавічы	1	1
Бабруйск	1	1
Ваўкавыск	1	
Ліда	1	
Валожын	1	
Дзяржынск	1	
Светлагорск	1	
Свіслач	1	
Орша		2
Рэчыца		1

5. Сезоннасць акцый

Калі ў 2013 годзе пікі актыўнасці прыпалі на сакавік і лістапад-снежань (што было звязана як з “каляндарнымі” акцыямі накшталт Дня Волі і Дзядоў, а таксама з серыяй акцый у снежні ў абарону музея Багдановіча, то ў 2014 актыўнасць размеркавалася іншым чынам. У перадвыбарчы перыяд – са студзеня да 25 сакавіка яна была найвышэйшай. Без уліку выбарчых пікетаў першанства ўсё адно застаецца за сакавіком – у гэты месяц адбылося 8 несанкцыянаваных акцый у падтрымку Украіны (супраць анэксіі Крыма Расіяй), а таксама 5 – з нагоды гадавіны абвяшчэння БНР (Дня Волі) і яшчэ 3 – на іншую тэматыку.

Сезоннасць акцый

6. Рэпрэсіўныя захады

33 з 52 публічных акцый сканчалася тымі ці іншымі негатыўнымі наступствамі для яе ўдзельнікаў. У 19 выпадках не было зафіксавана рэпрэсій у выглядзе затрыманняў, папярэджанняў, штрафаў, арышту. Усяго было зафіксавана 20 выпадкаў, калі падчас або напрыканцы акцый праводзіліся затрыманні. Завядзенне спраў па адміністрацыйных артыкулах адбылося ў 28 выпадках з 52. З іх было прысуджана: арыштаў – пасля 13 акцый, штрафаў – пасля 17, іншых мер – пасля 3 акцый.

У тым ліку 3 выпадкі прысуду арыштаў або штрафаў адбыліся пасля дазволеных уладамі мерапрыемстваў.

Выбарчыя пікеты скончылі як мінімум у 5 выпадках штрафамі, і ў трох – арыштамі ўдзельнікаў.

6.2. Рэзананс

Традыцыйна публічныя акцыі знаходзіліся пад пільнай увагай недзяржаўных СМІ. Асабліва гэта тычыцца мерапрыемстваў з удзелам найбольш “раскручаных” персанажаў – кіраўнікоў партый і рухаў. Таксама атрымалі розгалас дзве акцыі без удзелу такога кшталту суб’ектаў – калектыўнае фота фанатаў БАТЭ з праўкраінскімі плакатамі і падрыхтаваны беларускай і украінскай фан-зонай самы масавы флэшмоб – у падтрымку новай украінскай улады, супраць расійскага кіраўніцтва.

Аналіз сацыяльных канфліктаў (барацьба з забудовай, забастоўкі і г.д.)

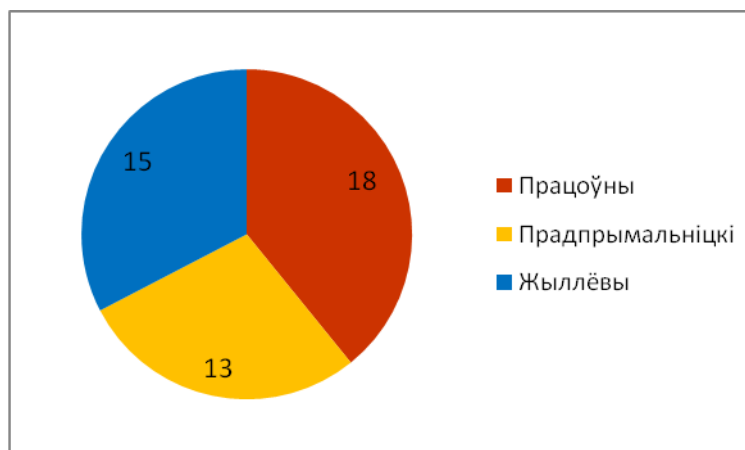
1. Колькасць сацыяльных выступленняў, колькасць удзельнікаў

За 2014 год са студзеня па снежань налічваецца 46 канфліктных сітуацый (у 2013 іх было налічана 39), што выліліся ў тую ці іншую форму пратэсту. Падлічыць колькасць заангажаваных у такога кшталту пратэсты людзей даволі складана – у адрозненне ад публічных акцый, дзе журналісты абавязкова даюць дакладныя альбо прыблізныя лічбы ўдзельнікаў, гэтыя дадзеныя часта застаюцца па-за ўвагай, альбо іх немагчыма зафіксаваць.

2. Тыпы сацыяльных канфліктаў

Усе канфліктныя сітуацыі, што сталіся нагодай да пратэстаў засноўваліся на жыццёва істотных інтарэсах (прычыны канфлікту насілі сацыяльна-эканамічны характар, у адным выпадку нагодай сталіся пытанні экалогіі). Сярод іх можна вылучыць тры асноўныя: 1) працоўныя канфлікты (наймальнік – працоўны), 2) жыллёвыя канфлікты (збудоўшчык + адміністрацыя – жыхары раёна), 3) прадпрымальніцкія страйкі (дзяржава – гандляры-індывідуальныя прадпрымальнікі).

Працоўныя канфлікты склалі 18 выпадкаў, сутыкненні інтарэсаў жыхароў і збудоўшчыкаў – 15, пратэсты індывідуальных прадпрымальнікаў – 13.

Падзел па тыпах канфліктаў

3. Прычыны пратэстных дзеянняў

Прычыны выступленняў на працоўных месцах былі пераважна звязаныя з узроўнем заробтнай платы або яе невыплатай заробкаў і прэмій, у 5 выпадках скаргі былі звязаныя з кепскімі ўмовамі працы (з іх 4 – “бунт” супрацоўнікаў хуткай дапамогі). Прычыны маглі спалучацца:

- 10 - нізкія заробкі;
- 5 - кепскія ўмовы працы;
- 3 - несвоечасовыя выплаты заробкаў;
- 2 - невыплаты прэмій, індэксацый;
- 2 - непрадленне кантрактаў сябрам прафсаюзаў;
- 1 - невыкананне дамоў з прафсаюзам.

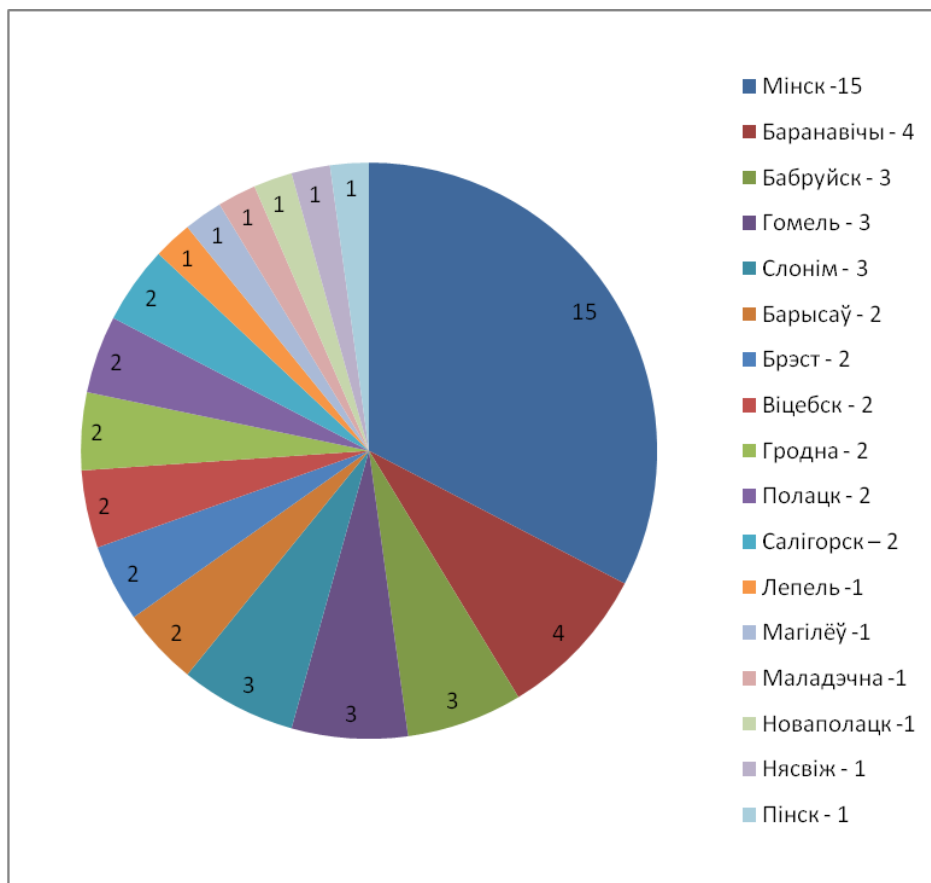
У жыллёвых канфліктах можна вылучыць наступныя прычыны канфліктаў (маглі спалучацца):

- 6 - супраць ушчыльнення забудовы;
- 4 - супраць вырубкі зялёнай зоны;
- 2 - супраць парушэння норм інсаляцыі (сцяна новай забудовы перад вокнамі);
- 1 – супраць пабудова экалагічна небяспечнага аб’екту;
- 1 - супраць планаў па будове і высяленні квартала;
- 1 - патрабаванне прывесці ў парадак ландшафт пасля забудовы;
- 1 - супраць пахавальнага бюро пад домам;
- 1 - супраць зносу гаражоў.

Адзіным матывам страйка прадпрымальнікаў у 2014 годзе, як і ў 2013 сталіся праблемы з выкананнем новага тэхнічнага рэгламенту ў сертыфікацыі тавараў (з 1 ліпеня рэшткам не прададзеных тавараў, якія не мелі сертыфікатаў, пагражала канфіскацыя).

4. Геаграфія сацыяльных пратэстаў

Сярод сацыяльных пратэстаў па колькасці падзей таксама лідзіруе Мінск – 15, за ім ідуць: Баранавічы – 4, Бабруйск – 3, Гомель – 4, Слонім - 3.

Геаграфія сацыяльных канфліктаў па гарадах

5. Тактыка, сродкі, метады

Кожны тып сацыяльнага канфлікту мае свае спецыфічныя формы ўздзеяння на сітуацыю і супрацьлеглы бок. Як заўсёды, у выпадку з жыхарамі, незадаволенымі ушчыльненнем забудовы ды іншымі замахамі на іх правы, найбольш эфектыўнай і распаўсюджанай з’яўляецца тактыка напісання калектыўных скаргаў на невыкананне нормаў

пры праектаванні забудовы (у органы мясцовай улады, у адміністрацыю прэзідэнта, пракуратуру, дзяржкантроль). Масавы ўдзел у грамадскіх абмеркаваннях не прыносіць наўпроставы эфект, але маральна ўздзейнічае на прадстаўнікоў адміністрацыі, якая вымушана перад тварам мясцовых жыхароў тлумачыць дазвол на тыя ці іншыя праекты. У шэрагу выпадкаў жыхары збіраліся на вулічныя сходы, падчас якіх адбывалася абмеркаванне праблемы і тактыкі дзеянняў, праводзілася сустрэча з прадстаўнікамі ўлады, збор подпісаў пад скаргай, заявай.

Дзеянні жыхароў усё больш набываюць арганізаваны характар, дзякуючы таму, што ў апошнія гады ў сеціве на шэрагу сайтаў падрабязна апісаны стандартны алгарытм неабходных дзеянняў, выкладзеныя тэхнічныя нарматывы, на якія варта звярнуць увагу падчас напісання скаргі, самі ўзоры скаргаў. Таму на грамадскія абмеркаванні з удзелам забудоўшчыкаў і мясцовага чынавенства ўсё часцей прыходзяць ужо не проста абураныя людзі, але падрыхтаваныя і юрыдычна падкаваныя каманды з найбольш актыўных жыхароў.

Жыллёвыя канфлікты: формы	
Подпісы пад скаргай, зваротам у органы ўлады іншыя інстанцыі	11
Удзел у грамадскім абмеркаванні	7
Вулічныя сходы	4
Зварот у СМІ	3

Працоўныя ў параўнанні з 2013 годам часцей сталі выкарыстоўваць такі сродак, як напісанне калектыўнай скаргі (як менш небяспечны, чым забастоўка), але пры гэтым прыпыненне працы пры знаходжанні на працоўным месцы знаходзіцца на другім месцы ў спісе сродкаў уздзеяння на працадаўцу (пералічаныя тактыкі маглі спалучацца).

Першае месца напісанне зваротаў заняло шмат у чым дзякуючы пратэсту медыкаў у 2014 годзе.

Працоўныя	
Збор подпісаў пад калектыўным зваротам у органы ўлады	8
Прыпыненне працы	6
Сход падчас працы (у тым ліку сустрэча з кіраўніцтвам)	4
Галадоўка	2
“Італьянскі” страйк	1
Сустрэча з мясцовымі органамі	1
Пагроза забастоўкай	1
Стварэнне ячэйкі незалежнага прафсаюза	1
Калектыўны (не ананімны) зварот у СМІ	1

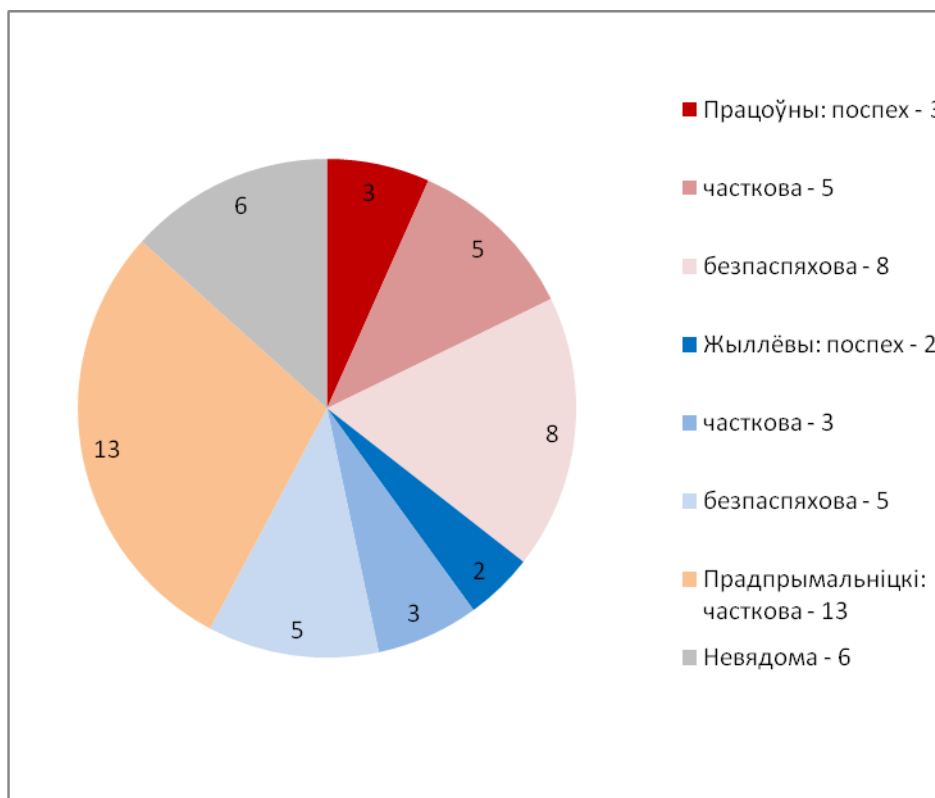
Прадпрымальнікі	
Прыпыненне працы	13

6. Выніковасць сацыяльных пратэстаў, наступствы

Як ужо было заўважана ў мінулагаднім маніторынгу, сацыяльныя канфлікты ў адрозненне ад акцый палітычнага кшталту – гэта найперш барацьба сацыяльных груп за канкрэтныя інтарэсы, а не маніфестацыя ідэй і каштоўнасцей. Таму тут галоўным крытэрам паспяховасці выступае дасягненне пастаўленай мэты (а не масавасць і публічны рэзананс, якія могуць выступаць хіба што як сродак).

У гэтым годзе паспяховасць альбо частковая паспяховасць вынікаў працоўных канфліктаў складае 8 з 16 выпадкаў, вынікі якіх вядомыя (у 2013 годзе было 6 з 10). Хаця ў 4 выпадках частковы поспех (у сувязі з пратэстамі медыкаў з “хуткай”) быў даволі слабы: абяцаныя надбаўкі ўсім медыкам склалі надта невялікія сумы, а паляпшэнні ва ўмовах працы праявілі сябе толькі ў тым, што машыны хуткай дапамогі паступова пачалі забяспечваць відэарэгістратармі (адну станцыю ў Мінску), а саміх медыкаў – дыктафонамі.

У жыллёвых канфліктах у 5 выпадках вынікі засталіся невядомымі (канфлікт яшчэ працягваецца, альбо СМІ страцілі цікавасць да яго не дачакаўшыся завяршэння). У астатніх жа 10 хаця б часткова паспяховымі было 5 выпадкаў. Заўважна тэндэнцыя, што большасць безнадзейных для жыхароў выпадкаў змагання з не вельмі законнымі забудовамі звязаныя з удзелам буйных інвестараў (пераважна – замежных). Напрыклад: пабудова “Трайплам” салона Audi і вырубка каштоўнага лесу ва Ёроччы, так званы “італьянскі квартал” у цэнтры Брэста, вырубка 2,5 га парка ў Бабруйску пад гіпермаркет “Ома”.

Вынікі сацыяльных канфліктаў

Што тычыцца страйкаў дробных прадпрымальнікаў на рынках, то іх праблема была адкладзеная: да 1 сакавіка 2015 года ім дазвалялася прадаць не сертыфікаваныя па новых правілах тавар пры ўмове складання вопісу астаткаў і яго прадастаўлення ў падатковы органы цягам месяца.

7. Публічнасць сацыяльных канфліктаў (удзел грамадскіх арганізацый, розгалас у СМІ)

2014 год пачаўся з працоўнага канфлікту супрацоўнікаў мінскай хуткай дапамогі. На працягу ўсяго канфлікту яго асвятлялі ўсе “топавыя” нездзяржаўныя СМІ. Першым жа тэму найбольш актыўна пачаў раскрываць партал TUT.by. Аналагічным попытам у СМІ карыстаўся толькі канфлікт рабочых Бабруйскага заводу трактарных дэталей і агрэгатаў – прадстаўнікоў Свабоднага прафсаюзу – то бок зноў, як і з галадоўкай прадстаўнікоў Беларускага незалежнага прафсаюзу на мазырскім НПЗ у 2013 годзе, тут працоўны канфлікт набываў “палітычны” характар, і таму меў розгалас у СМІ. Астатнія працоўныя канфлікты мелі сярэдні або нізкі ўзровень ўвагі з боку СМІ. Акрамя СПБ, да аднаго з выпадкаў меў ускоснае дачыненне БКДП, астатнія канфлікты прайшлі без удзела якіх-колечы арганізацый.

У жыллёвых канфліктах высокую ступень асвятлення мелі абодва канфлікты з удзелам кампаніі “Трайпл” беларускага бізнэсмэна Ю. Чыжа (узгаданы раней цэнтр Audi ва Ўручыі і пабудова свінакомплексу на 100 тыс. галоў пад Маладзечна), што гаворыць альбо пра цікавасць СМІ менавіта да гэтага вядомага бізнэс-суб’екта, альбо пра маштабнасць саміх праектаў, пабудова якіх закранае найбольш людзей, дзякуючы чаму яны становіцца самымі “скандальнымі”. У выпадку са свінакомплексам дадатковым чыннікам гучнасці канфлікту можна лічыць экалагічны характар праблемы і ўдзел рознага кшталту “зялёных” арганізацый у ім – з прыцягненнем увагі СМІ і грамадскасці. Істотную ролю ў ступені асвятлення канфліктаў грае тэрытарыяльны чыннік: супрацьстаянні ў Мінску найбольш прыцягваюць увагу вядучых незалежных СМІ, у іншых гарадах – гэта пераважна мясцовыя СМІ і ніжэйшая ступень розгаласу. Таксама варта зазначыць, што жыллёвыя канфлікты – адзіны тып пратэстаў, які час ад часу асвятляецца ў здзяржаўных СМІ.

У цэлым масавыя страйкі прадпрымальнікаў традыцыйна прыцягнулі даволі вялікую ўвагу з боку беларускіх незалежных СМІ і мелі высокі рэзананс, але страйкі, якія адбываліся ў малых гарадах часцяком толькі прыгадваліся ў навіне пра больш буйныя гарады і рынкі.

Высновы

Відавочна, што ў 2014 годзе, за кошт выбарчых пікетаў, адбылося больш публічных акцый, чым у 2013-м: 81 супраць 64. Але чакалася, што пратэстная актыўнасць беларускіх палітычных актараў вырасце ў большай ступені: на фоне мясцовых выбараў, напярэдадні прэзідэнцкіх выбараў і на тле падзей ва Украіне. Апошнія сыгралі сваю ролю – 17 з 52 публічных акцый (без уліку выбарчых пікетаў) былі прысвечаны ўкраінскім падзеям. У сувязі з гэтымі падзеямі таксама адбылася палітызацыя такіх суб'ектаў, як фанацкія каляфутбольныя субкультуры (вынікі не прымусілі сябе чакаць – на дзейнасць фанацкіх групавак звярнулі больш пільную ўвагу органы ўлады) (Белта, 2015).

У 2014 годзе шмат якія партыйныя і грамадскія арганізацыі накіравалі актыўнасць сваіх чальцоў на выбарчы працэс, таму рознага кшталту “крэатыўныя флэшмобы” праводзіліся радзей, чым у 2013 г. – замест гэтага актывісты займелі магчымасць легальнай вулічнай агітацыі (хаця тэматыка выбарчых апазіцыйных пікетаў звычайна выходзіла за рамкі чыста агітацыйнага кшталту).

Рэакцыя ўладаў на публічныя акцыя засталася ранейшай – амаль татальная забарона на правядзенне вулічных акцый, на якія патрабуецца дазвол (за выключэннем “каляндарных” дат) і рэпрэсіўныя захады падчас 2/3 з 52 невыбарчых акцый, у тым ліку падчас або пасля дазволеных.

Колькасць выяўленых за 2014 год сацыяльных сутыкненняў таксама нязначна вырасла (46 у 2014 супраць 39 у 2013 годзе), прычым выключна за кошт працоўных канфліктаў: калі ў 2013 г. іх было налічана 11, то ў 2014 ужо 18, - што можа дадаткова сведчыць пра пагаршэнне эканамічнай сітуацыі (хуткі рост цен і вельмі невысокі рост заробкаў, запазычанасці прадпрыемстваў).

2015 – год прэзідэнцкіх выбараў у Беларусі, калі традыцыйна вырастае палітычная актыўнасць усіх суб'ектаў, а ўлады імкнуцца звесці сацыяльную напружанасць у грамадстве да мінімуму. Таму ад яго можна чакаць большага, у параўнанні з 2013 і 2014, росту як палітычных выступленняў, так і паспяховых завяршэнняў сацыяльных сутыкненняў у інтарэсах простых грамадзян.

Дадатак да тлумачэння метадалогіі

Публічныя (палітычныя) акцыі: акцыі, якія носяць публічны характар – фактычна гэта азначае, што акцыя мусіць не толькі несці выразны пратэстны мэсэдж, але і быць вулічнай, праводзіцца ў нейкім месцы канцэнтрацыі людзей (населеным пункце).

1. Акцыі публічнага кшталту былі класіфікаваныя па трох тыпах: а) адносна масавыя традыцыйныя акцыі (мітынгі, шэсці) – **М**, б) невялікія (пікеты і ўсе вулічныя акцыі, якія можа да іх прараўняць: раздача ўлётак на вуліцы, адзіночны пікет з плакатам) – **П**, в) ананімныя і “замаскіраваныя” акты пратэсту (флешмоб, кароткі перформанс, развешванне сцягоў, банэраў і г.д.) – **Ф**.
2. Прычыны пратэсту, мэты, лозунгі – збольшага палітычныя, але таксама могуць быць і сацыяльныя, звязаныя з гістарычнай памяццю і культурнай спадчынай г.д.
3. Суб’ект – калектыўны альбо індывідуальны.

Даследваныя параметры:

1. Калектыўныя суб’екты – арганізатары і ўдзельнікі акцый
2. Лакалізацыя акцый
3. Заяўленая нагода акцыі
4. Сезоннасць
5. Дазволеная або недазволеная
6. Маршрут
7. Лозунгі і тэхнікі, від акцыі (М, П, Ф)
8. Пераслед ўдзельнікаў
9. Публічны розгалас, асвятленне ў СМІ

Сацыяльныя пратэсты: у дадзеным выпадку фіксуецца наяўнасць канфлікту інтарэсаў і публічная заява аднаго з бакоў аб намеры адстойваць свой інтарэс шляхам калектыўнай барацьбы.

1. Прычыны пратэсту – іх “сацыяльны” характар, які выражаецца ў барацьбе за базавыя жыццёвыя патрэбы: заробак, жыллё, інфраструктура, навакольнае асяроддзе, умовы навучання, працы, лячэння ці ўтрымання ў пенітэнцыярных установах, кошты на тавары і паслугі, сацыяльныя гарантыі і. г.д. (сюды ўваходзяць працоўныя канфлікты, жыллёвыя канфлікты, пратэсты індывідуальных прадпрымальнікаў ды іншае).
2. Суб’ект – калектыўны (скаргі, звароты, галадоўкі асобаў не ўлічваюцца).

Даследваныя параметры:

1. Суб’ект пратэсту
2. Месца пратэсту
3. Тыпы канфліктаў і прычыны пратэстных дзеянняў
4. Абраныя сродкі, тактыка
5. Удзел або не ўдзел палітычных сіл у пратэстах
6. Канкрэтны станоўчы/часткова станоўчы або цалкам адмоўны вынік,
7. Рэакцыя ўладаў, магчыма – негатыўныя наступствы для ўдзельнікаў
8. Публічны розгалас, асвятленне ў СМІ

Такім чынам, былі сабраныя і прааналізаваныя дзве базы дадзеных па шмат у чым падобных, але пры гэтым і адрозных параметрах: 1) па ўсіх пратэстных вулічных акцыях – публічных акцыі; 2) па сацыяльных “нізавых” пратэстах, якія рэдка выходзяць у фазу вулічных акцый – сацыяльныя пратэсты (канфлікты).

Спасылкі

Белта (2015) “Рабочая група по решению проблемы радикальных спортивных фанатов будет создана в Беларуси” (27.02.2015) URL (доступ з 27.02.2015) http://www.belta.by/ru/all_news/society/Rabochaja-gruppa-po-resheniju-problemy-radikalnyh-sportivnyh-fanotov-budet-sozdana-v-Belarusi_i_696914.html

Центр дослідження суспільства (2014). “Протести, перемоги і репресії в Україні: результати моніторингу 2013 р.” 06.05.2014, URL (доступ з 01.02.2015) [http://www.cedos.org.ua/system/attachments/files/000/000/041/original/CSR - Protests in 2013 - 29 Apr 2014.pdf?1399981680](http://www.cedos.org.ua/system/attachments/files/000/000/041/original/CSR_-_Protests_in_2013_-_29_Apr_2014.pdf?1399981680)

Чыжова Т. (2014) *Пратэстная актыўнасць у Беларусі ў 2013 годзе: масавыя акцыі, палітычныя перформансы, сацыяльныя канфлікты*. URL (доступ з 23.02.2014) http://palityka.org/wp-content/uploads/2014/02/Pratesty_u-Belarusi-2013.pdf